

Babka nebo lužka? Problém vyřešen!

Jaroslav Cepák / e-mail: krouzkovaci_stanice@nm.cz

Rozlišení dvojic blízce příbuzných druhů našich ptáků je noční můrou nejen pro začínající kroužkovatele, ale občas „zamatá hlavu“ i zkušenějším. Pokud bychom sestavili žebříček těch problematických, na špici by se hned vedle šoupálek jistě umístilo i duo sýkora babka a sýkora lužní.

Oba druhy jsou u nás nehojně kroužkovány – roční počty označených ptáků v posledních 5 letech kolísají mezi 250–550 jedinci. Z šesti našich hnízdicích sýkor je vzácněji kroužkováným druhem pouze sýkora parukářka. Početněji chytanou je sýkora babka, což je v souladu s jejím v podstatě plošným rozšířením po celém území ČR. Vzácnější, spíše lokálně a ve vyšších polohách rozšířená sýkora lužní, je pochopitelně i méně častým druhem v sítích kroužkovatelů.

V určovacích příručkách je většinou uváděno šest hlavních rozlišovacích znaků obou druhů – barva a lesk čepičky, délka čepičky, velikost a tvar (ohraničení) černé skvrny pod zobákem (brada), barva boků, zbarvení praporů loketních (terciálních) letek a stupňovitost ocasu (Tab. 1). Platnost jednotlivých znaků je různá. Vnímání barevných odstínů a lesku (čepička, barva boků) je subjektivní a navíc je často ztíženo světelnými podmínkami při prohlížení ptáka a ve většině případů pak nemožností srovnání s jedincem druhého druhu. U stupňovitosti ocasu či délky křídla pak může být vypovídací hod-

Světlé lemy LL (TL) jsou u sýkory lužní dobře patrné i na složeném křídle při pohledu shora.
Foto: J. Cepák

Tab. 1 Hlavní rozlišovací znaky sýkory lužní a sýkory babky „v ruce“. Upraveno podle Broughtona (2008).

	Sýkora lužní	Sýkora babka	Poznámka
Zobák	Bez bílé skvrny u kořene horní čelisti.	Bílá skvrna u kořene horní čelisti.	
Líce¹	Bělavé, bez kontrastu mezi lícemi a krkem.	Bílé líce kontrastují s šedohnědým krkem.	
Zbarvení vnějších praporů LL (TL)	Na vnějších praporech LL (TL) široké světle krémové okraje kontrastující s tmavým pláštěm.	Okraje LL (TL) většinou pouze nepatrně světlejší než pláštěk, bez kontrastu.	
Ocas	Pár krajních OP o více než 4 mm kratší než špička složeného ocasu.	Pár krajních OP o méně než 5 mm kratší než špička složeného ocasu.	Střední spolehlivost, průkazný překryv znaku.
Délka křídla	55–63 mm	58–67 mm	Překryv znaku.
Čepička²	Černá bez lesku (max. s nevýrazným modravým leskem) nebo tmavě hnědá.	Černá se zřetelným nebo nevýrazným modravým leskem.	Nízká spolehlivost, výrazný překryv znaku, subjektivní (zejména bez možnosti srovnání obou druhů).
Brada	Rozpítá na okrajích, může zakrývat celé hrdlo.	Ostře ohraničená, zakrývá pouze horní část hrdla pod zobákem.	Výrazný překryv znaku, subjektivní (zejména bez možnosti srovnání obou druhů).

¹ Tohoroční ptáci obou druhů mají čistě bílé líce až do ukončení juvenilního pelichání (září).

² Zhruba do konce září mají tohoroční ptáci obou druhů matně černou nebo tmavě hnědou čepičku.

nota snížena překryvem těchto znaků či ztrátou jednoho či obou vnějších ocasních per (dorůstající pero je kratší) u sýkory babky.

V roce 2008 se v britském časopise „*Ring and Migration*“ objevil článek upozorňující na další rozlišovací znak obou „babek“. Jedná se o rozdílné zbarvení okraje kořene horní čelisti zobáku. U sýkory babky je okraj ostrý, přesahuje přes okraj dolní čelisti a vytváří při kořeni zobáku dobře viditelnou bílou skvrnu. Na zobáku sýkory lužní se takto utvářený okraj nevyskytuje a zobák tak působí jednotně černým dojmem. Britští autoři ověřovali tento znak na několika desítkách odchycených ptáků i muzejních kůlek. Podle jejich zjištění lze takto dobře odlišit 98 % sledovaných jedinců! Zajímavé je, že možnost rozlišení obou druhů na základě bílé skvrny na kořeni zobáku byla známa již dříve. Informace, publikovaná v roce 1987 ve francouzsky psaném bulletinu pro kroužkovatele, však zcela zapadla...

V loňském roce jsme spolu s kolegy Kamillem Čihákem a Jaroslavem Kubíčkem prověřili platnost tohoto znaku u 58 jedinců českých populací obou druhů (35 sýkor babek, 23 sýkor lužních), odchycených na Třeboňsku, v Praze a na Rychnovsku. Ve všech případech šlo oba druhy dobře odlišit podle přítomnosti či nepřítomnosti bílé skvrny na zobáku.

Vzhledem k tomu, že zobák je stabilní strukturou, nepodléhající barevným změnám či abrazi (opotřebením) podobně jako opeření, jeví se přítomnost či nepřítomnost bílé skvrny jako nejpoužitelnější ze všech uváděných rozlišovacích znaků. I přes jeho vysokou platnost ale doporučuji pro určování babek využít i dalších uváděných znaků. Při jejich řídkém výskytu to jistě nebude znamenat pro kroužkovatele výraznější časovou ztrátu. Zejména na podzim nám detailnější prohlídka odchyceného jedince

často umožní i určení jeho stáří – především podle tvaru ocasních per a v některých případech i podle rozhraní pelichání mezi LK.

Za prověření platnosti znaku u odchycených ptáků a poskytnutí srovnávacích fotografií děkuji ing. Kamilu Čihákovi a Jaroslavu Kubíčkovi. Za cenné konzultace a připomínky pak RNDr. Karlu Pithartovi.

Literatura:

- BROUGHTON R. K., HINSLEY S. E. & BELLA-MY P. E. (2008): Separation of Marsh Tit *Poecile palustris* from Willow Tit *Poecile montana* using a bill criterion. *Ring and Migration* 24 (2): 101-103.
- BROUGHTON R. K. (2008): Separation of Willow Tit and Marsh Tit in Britain: a review. *B. Birds* 102: 604-606.
- BROUGHTON R. K. (2010): Marsh and Willow Tit in the hand. *Ringers Bulletin* 12 (7): 106.

Detail zobáku sýkory lužní (vlevo) a sýkory babky. U kořene horní čelisti sýkory babky je dobře patrný bílý okraj, který se nevyskytuje u sýkory lužní.

Foto: J. Cepák

Zbarvení vnějších praporů LL (TL) u sýkory lužní (vlevo) a sýkory babky. Široké světlé lemy jsou typické pro sýkora lužní, sýkora babka je má hnědavé, a celé křídlo tak působí „jednobarevným“ dojmem. Foto: J. Cepák

Spodní strana složeného ocasu juvenilní sýkory lužní (22. října, vlevo) a sýkory babky (17. srpna). Typická situace – u sýkory lužní je patrná stupňovitost (podobně jako u cvrčilek) s dobře viditelnými špičkami 4 OP na obou stranách ocasu oproti 2 viditelným „stupňům“ u sýkory babky. Zašpičatělá OP u obou jedinců jsou charakteristická pro tohoroční (1K) ptáky. Foto: J. Cepák

Spodní strana složeného ocasu sýkory babky (22. října) s dorůstajícími (nahrazovanými) krajními OP. Atypická situace – vzdálenost mezi špičkou krajního OP a špičkou ocasu činila v tomto případě 10 mm. Foto: J. Cepák